

Паламарчук Іван Васильович,
головний спеціаліст Департаменту правового
забезпечення Національного агентства
України з питань виявлення, розшуку
та управління активами, одержаними
від корупційних та інших злочинів (АРМА),
кандидат юридичних наук

ЮРИДИЧНО-ЛІНГВІСТИЧНЕ РЕЦЕНЗУВАННЯ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ПОШИРЕННЮ У ВІТЧИЗНЯНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ: ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ

Непоодинокими випадками є розповсюдження у вітчизняному медіапросторі щодо, як приклад, того чи іншого органу виконавчої влади, інформації про їх діяльність відповідними інтернет-виданнями – одночасно використовуючи під час створення такої інформації словосполучення та висловлювання, які за непомірного застосування можуть містити ознаки упередженості чи необґрунтованих звинувачень, образливих висловлювань, поширенні інформації, яка може не відповідати дійсності в таких матеріалах.

Тож доцільно навести подібні висловлювання у відповідних публікаціях, які зазвичай використовуються під час створення того чи іншого інформаційного продукту в медіа:

1) *«Неефективна діяльність міністерства та корупційні ризики»*. Здійснення оцінки ефективності діяльності будь-якого міністерства, згідно положень Конституції та законів України може бути виключною компетенцією відповідних суб'єктів владних повноважень (Президент України, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України) та/або комісії із зовнішнього контролю із числа громадськості. Однак всупереч вимогам відповідних актів законодавства, подібні висловлювання в публікаціях висвітлюють вже як факт, що встановлений, хоча встановлення такого факту може бути виключно повноваженнями відповідних наведених суб'єктів;

2) *«...як керівник піариться...»*. Україна згідно зі статтею 1 Конституції України [1] є правовою державою. Тому в Україні визнається і діє принцип верховенства права, у зв'язку з чим, згідно з нормами процесуального права, закріпленими відповідними законами України, встановлення фактів, що мають юридичне значення, здійснюється судами. Проте, під час здійснення доступу до відкритих відомостей Єдиного

державного реєстру судових рішень, інформація з приводу юридично встановленого факту, який би давав підстави стверджувати, що та чи інша посадова особа *«тіариться»*, зазвичай відсутня;

3) *«...намагається приховати своє фіаско, перекласти відповідальність за провал...»*. Інформація з приводу юридично встановленого факту будь-яким уповноваженим суб'єктом владних повноважень (суд, Рахункова палата України, аудитори, правоохоронні органи і т.д.), який би давав підстави стверджувати, що той чи інший орган виконавчої влади *«намагається»* щось *«приховати»*, зазвичай відсутня;

4) *«...чому звинуватили у зв'язках з...»*. Згідно з положеннями Конституції та законів України повноваженням щодо обвинувачення та звинувачення наділені відповідні суб'єкти владних повноважень (суд, прокурор, слідчий, детектив). Тим паче, стаття 68 Конституції України [1] кожного зобов'язує неухильно дотримуватися Конституції та законів України, у зв'язку з чим незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності;

5) *«...правоохоронці мають відкрити справу і перевірити, чим займається...»*. Такі висловлювання можуть подавати інформацію, начебто про факт, що вже відбувся та має безповоротний характер. Водночас можуть мати ознаки умисності автора таких публікацій щодо невідокремлення припущень від суджень;

6) *«Непрофесіоналізм або корупція: повинні нести відповідальність; треба притягти до відповідальності»*. В Україні діє презумпція невинуватості [1], у зв'язку з чим твердження, що подані як приклад у подібних висловлюваннях, які містяться у відповідних публікаціях, як вчинення вже доведеного в установленому законом порядку діяння, яке містить склад злочину (адже навіть, як показує практика, не зазначається, як приклад із використанням слів *«можливого»*, *«ознаки»*, і т.п.) здійснені всупереч визначених правових норм Конституції та законів України;

7) *«...хоче реабілітуватись в очах...»*. Використання терміна *«реабілітація»* взагалі може бути очевидною ознакою упередженості, адже термін *«реабілітація»* застосовується в Україні як у правовій державі, як наслідок вже юридично встановлених фактів (як приклад: незаконного засудження, або зазнання відповідного функціонального обмеження внаслідок

стану здоров'я). Тому таке висловлювання може містити ознаки «натяків» та «образливих висловів».

Доречно зазначити, що наведені приклади висловлювань, які допускаються у медіапросторі, є лише відносно малим переліком. У практичній медійній діяльності органів виконавчої влади, останні зазвичай усвідомлюють, що відсутність реагування на будь-яке повідомлення, яке, навіть з неумисності, може мати ознаки наклепу, штучно створених та поширених чуток, за звичаями (правилами поведінки), що є усталеними у таких цивільних відносинах, призведе до відсутності уваги споживачів до інформації поданої в таких матеріалах за принципом: ігноруйте наклеп і він зачохне. Час є невідновним ресурсом, витрачати який на будь-яке реагування на публікації в мережі Інтернеті в умовах воєнного стану є неприпустимим та може відвернути такі органи виконавчої влади від виконання своїх завдань задля досягнення загальної мети українського народу.

Кожен центральний орган виконавчої влади України відповідно до положень закону [2], в межах повноважень, передбачених законом, виконує вимоги Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України. Також будь-який орган виконавчої влади України забезпечує в межах повноважень виконання, зокрема, Стратегії воєнної безпеки України «ВОЄННА БЕЗПЕКА – ВСЕОХОПЛЮЮЧА ОБОРОНА» [3] (далі – Стратегія воєнної безпеки України). У свою чергу, Стратегією воєнної безпеки України визначено, що успіх її реалізації залежить від, зокрема, рівня довіри українського суспільства до органів виконавчої влади в Україні, політичної та правової культури в суспільстві, розвитку доброчесного суспільства об'єднаного повагою до закону [3]. Водночас, захист і забезпечення інформаційної безпеки України є, однією із найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу [1]. Тому поширення будь-якої інформації яка має ознаки упередженості та недостовірності про діяльність складової механізму держави, якою є будь-який орган державної влади (особливо в умовах існуючих загроз нашій державі), може завдавати прямої шкоди рівню довіри українського суспільства до органів виконавчої влади в Україні, політичній та правовій культурі в суспільстві, розвитку доброчесного суспільства, об'єднаного повагою до закону, що у свою чергу нівелює досягнення вітчизняних журналістів в інформаційній боротьбі за інформаційну безпеку України.

З огляду на викладене, задля усунення перерахованих можливих причиново-наслідкових зав'язків, цілком доцільною є потреба в обов'язковому юридично-лінгвістичному рецензуванні будь-якої публікації, яка висвітлюється у вітчизняному медіапросторі.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 17 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI : станом на 17 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>.

3. Стратегія воєнної безпеки України «ВОЄННА БЕЗПЕКА – ВСЕОХОПЛЮЮЧА ОБОРОНА»: Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021 : станом на 17 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>.

Пономаренко Катерина Вікторівна,
член Національної комісії зі стандартів
державної мови, кандидат філологічних
наук, доцент

ДЕРЖАВНА МОВА В МАСМЕДІА УКРАЇНИ

Наприкінці XX століття розпочалася доба інформації, реалії якої ми проживаємо й осмислюємо. Це час технологічного прогресу, цифрової комунікації, глобалізації й еволюції медіапростору, а також стрімких змін людини, культури, усього світу, які трансформують канали і способи передавання інформації, зокрема й словесні.

Провідними інструментами формування громадської думки, суспільно-політичної комунікації та культурної взаємодії стають масмедіа, зростає рівень загальної медіатизації, яку розглядаємо як формування сталого зв'язку особистості з медіа через стійку потребу безперервного споживання інформації, а також «процес і результат глобального впливу медіаресурсів на мовну свідомість реципієнтів, що зумовлює формування інформаційної картини світу за допомогою специфічних медійних когнітипів – когнітивних структур пізнання та представлення реальності, які виникають при взаємодії свідомості індивіда з глобальним інформаційним простором» [4, с. 103].